

Johan

Hej och välkomna till Litteraturrestan.

Jag heter Johan Hemmingsson och jobbar som läs- och litteraturutvecklare vid Region Jämtland Härjedalen.

I den här säsongen av Litteraturrestan ska vi göra en resa i tiden.

Vi ska resa bakåt för att, ja kanske inte träffa, men ändå stifta bekantskap med en författare som har satt sin prägel på den lokala litteraturen.

Vi ska också resa framåt i tiden för att se om det kommer komma nya författare från länet.

Hjärtligt välkomna till Litteraturrestan.

Att se tillbaka på sin historia är som att ro.

Färdriktningen är framåt men blicken riktar man bakåt och synfältet vidgas hela tiden.

Gustav Hedvin Eriksson föddes 1880 på en bondgård i Gubbhögen i Nordvästra Jämtland.

Han var den äldste sonen och förväntades ta över gården så småningom.

Gustav började dock tidigt intressera sig för läsning och musik.

Något som hade stor påverkan på arbetet på gården.

Fadern ska ha blivit ursinnig på Gustavs läsande och fiolspelande, och under ett vredeslutbrott slog han sönder sonens fiol.

Då fick Gustav nog och lämnade hemmet.

Den unge mannen levde då ett kringflackande liv.

Han var skogsarbetare flottare och rallare.

Under en period var han också sjöman vilket gav honom möjlighet att se många platser i världen som den genomsnittliga bondsonen från Nordvästra Jämtland knappt vågade drömma om att få se.

Under dessa år började Gustav intressera sig för samhället och hur det fungerade.

Han såg orättvisorna där stora företag lurade bönder på mark där de sedan fällde skogen som såldes utomlands.

Han såg även hur arbetare utnyttjades till hårt slit för låg lön.

Det var också detta som gav upphov till hans första roman, *Ur en fallen skog*, som handlar om hur ett skogsbolag plundrar en bondebyggd och hur det påverkar de som bor i området.

Detta skulle bli starten till ett långt författat liv med mer än 30 utgivna titlar.

Han skulle också lägga grunden till det som skulle bli den svenska arbetarlitteraturen.

Ivar Lo Johansson har senare sagt att Gustav Hedenvind var en grinstolpe i den svenska arbetarlitteraturen.

En pionjär som banat vägen för många andra.

Men trots detta, den breda och ständiga utgivningen så kunde Hedenvind aldrig helt leva på sitt skrivande.

Han fortsatte arbeta och har senare berättat att många romaner skrevs i skogshuggarbarracker medan hans kamrater spelade kort och drack kask tätt in till.

Kanske är det det ålderdomliga språket och den grovhuggna stilen som gjorde att den breda läsekretsen inte riktigt tog till sig Hedenvinds berättelser.

Vi ska nu ta ett litet snack med Jonny Persson från Hedenvindsällskapet för att diskutera lite kring Gustav Hedenvinds litterära gärning.

Du är alltså ordförande för Hedenvind sällskapet, stämmer det?

Johnny

Ja, jag har varit ordförande sedan 2009 ungefär.

Johan

Var det du som startade Hedenvind sällskapet en gång i tiden?

Johnny

Nej, det startades på 1984 och det var Yngve Hedin som var, som var med och startade den här föreningen.

De började spela teater, på pjäser utav Hedenvind, utav hans böcker där i hans hembygd i Gubbhögen.

Och i samband med det så startade de den här föreningen.

Johan

Jag förstår.

Kommer du ihåg när du första gången fick kontakt med Gustav Hedenvinds böcker?

Johnny

Ja, det var nog i min barndom i alla fall.

Min pappa läste mycket av Hedenvind och han var ju en sån där märklig människa. När han läste en bok så kunde han berätta böckerna väldigt levande.

Och han var ju från Hedenvinds hemtrakter, min pappa, så att han kände mycket människor där och kunde även återge de figurer som Hedenvind skrev om.

Johan

Ja, just det.

Johnny

Så jag fick en väldigt inblick i Hedenvind redan från min barndom då.

Johan

Mm. Och vad skulle du säga är så speciellt med Hedenvinds böcker?

Johnny

Ja, jag tycker han, genom att jag har själv liksom upplevt att växa upp i en trakt utan väg och elström och ut i ödemarken, så när han skriver sig känner det som han beskrev den vardag som jag växte upp med.

Johnny

Så jag kunde känna igen mig mycket i det han skrev.

Johan

Och han var ju den som värnade för glesbygden kan man säga.

Johnny

Ja, absolut.

Han är ju som en grinstolpe i svensk arbetarriktning och det han skriver om känner man starkt att det är självupplevt också.

Som man kan säga att hans skoling utgjordes av det hårda slitet i skogen och och de dåliga bostäder som var den tidens skogskojor som han levde i.

Det blev ju väldigt levande på det viset.

Johan

Absolut, han har ju själv sagt i efterhand att vissa böckerna skrev han i skogskojorna efter att han hade jobbat.

Johnny

Ja, jag har ju fått äran att se den där kojan på plats.

Det var nog en början på 80 talet som jag följde Lars-Rune Larsson, en diktare uppifrån Blåsjö-trakten som som guidade mig dit.

Så att vi gick från bas-timmervägar, Hedenvind hade själv kört timme efter de där vägarna så det kändes ju väldigt spännande att gå dit upp.

Då såg man ju som bottenvalverna av den här kojan när vi kom upp till Oduglesjön.

Då höll moderna skogsmaskiner på att avverka just i det området.

Det kändes som att nu var det den nya tiden som avverkade där där han en gång verkade och skrev sina första böcker.

Johan

Mm. Har du själv träffat Hedenvind?

Johnny

Nej, det har jag inte.

Men jag var på väg och skulle göra en film om han på tidigt 1980-tal en gång. Så jag var i arkiverna i Stockholm så fick jag höra hans röst i alla fall.

Så jag har lite av hans inspelningar från radio-arkiverna med mig hem som jag lyssnar på ibland.

När jag då läser Hedvinds böcker så är det precis som jag känner hans röst och berättandetakt i det han skriver.

Johan

Just det.

Johnny

Man får ju inte ha bråttom när man man läser Hedenbyn, utan man måste begrunda det han skriver.

Han har ju ett väldigt ordrikt skrivsätt.

Johan

Ja, verkligen. Det har ju sagts att han har ett väldigt ålderdomligt språk med en väldigt grov huggen stil.

Tror att det kan vara att han aldrig riktigt nådde ut i den breda massan?

Johnny

Nu hörde jag inte riktigt vad du säger?

Johan

Han skrivsätt. Det var ju väldigt ålderdomligt och grovhugget, tror du att det kan vara det som gjorde att han aldrig riktigt nådde ut i den breda massan?

Johnny

Ja, de skyller på det liksom.

Men jag vet inte, om man läser Selma Lagerlöf från den tiden också är det ungefär samma ålderdomliga språk.

Det var ju på det sätt de skrev då.

Jag tycker inte att man ska kunna anmärka bara på det.

Johan

Nej, nej, nej.

Johnny

Men han förändrar ju sitt språk allt eftersom.

På 1950-talet till exempel när han skrev om Silverskogen och så där. Då hade han ju ett helt annat språk.

Så han förnyar sig ju också.

Johan

Hedenvind, han kunde ju aldrig försörja sig riktigt som författare, utan han fortsatte jobba livet ut. Men hur har du någon koll på hur hans böcker togs emot under samtiden?

Johnny

Ja, de här författarna som kom efteråt och skrev om arbetadikten de hyllade ju Hedenvind starkt. De avgudade ju nästan Hedenvind.

Han var ju en pionjär för dem och de samlades ju mycket kring honom och han var ju en god berättare.

Jag har ju pratat med Helmer Grundström och han var en stor beundrare av Hedenvind och dyrkade honom verkligen.

Och jag träffade ju Ivar Lo Johansson också.

Han var ju en väldigt stor beundrare av Hedenvind.

Johan

Jo, det var väl han som myntade uttrycket att Hedenvind var en av grundstolparna i den svenska arbetarlitteraturen.

Johnny

Ja, just det. Han gjorde det. Det var ju Martin Kock som han nämnde där också.

Men han var ju inte direkt arbetare på samma vis, men han skrev ju om arbetare förstås.

Johan

Om vi vänder oss till någon som aldrig har läst Hedenvind tidigare. Vilken bok skulle du rekommendera att man börja med att läsa?

Johnny

Ja, jag tycker man kan börja med hans självbiografibok, Med rallarkärra mot dikten.

Johan

Okej.

Johnny

Där får man en bra inblick i vem Hedenvind är.

Den är väldigt lättläst också.

Ja, sen kan man ju... Hans första bok är ju väldigt stark, gripande, med skildring av skogslivet då.

Det var ju hemska upplevelser där i skogskojan och hur människor behandlades när skogsbolagen började härja ut det här.

Sen kan man jämföra den, där han omvandlade den dramatiska verkligheten då, med Silverskogen sydväst om månen.

Han skriver ungefär samma sak, men det blir sagobetonat.

Ja, det blir en rolig jämförelse där.

Johan

Och när du säger hans första bok, då är det Ur en fallen skog som du menar?

Johnny

Ja, just det.

Johan

Märker ni i Hedenvindsällskapet att det finns något intresse för Hedenvindsböcker idag?

Johnny

Ja, just på hemtrakten här i Strömsund blir det lite nytt intresse.

Men annars i övrigt, var man än kommer så känner man inte till vem Hedenvind är.

Johan

Nej, just det.

Johnny

Det var en radioföljetong i vinter av en, vad heter han... Här har du ditt liv, Eivind Jonsson.

Ja, han var ju en beundrad av Hedenvind och jag tänkte att det vore ett sätt att framföra Hedenvind med att läsa den i sådana där berättarform.

Johan

Absolut.

Johnny

Jag har varit ute och läst Hedenvind, och då blir man lite förvånad för hur man uppfattar berättelserna när man läser dem.

De tycker det är tungt att läsa, men de blir förvånade att de är så lättlästa ändå.

Kanske av att man lägger in lite av den egna dialekten i berättelserna så att det blir mer levande.

Johan

Just det, och det är ju som Hedenvind säger själv att det är farligt att vara modern, man blir så snabbt omodern.

Johnny

Ja, jo, han kände sig omodern hela sitt liv, han var gammal hela livet.

Johan

Ja, hur tror du att det gick för honom? Han kom från den här lilla byn Gubbhögen och så hamnade han nere i södra Sverige. Hur tror du att det gick för honom att slå sig fram där nere?

Johnny

Nu hörde jag inte frågan.

Johan

Han kom ju från den här lilla byn Gubbhögen i nordvästra Jämtland, men han hamnade ju så småningom nere i södra Sverige. Hur tror du att det gick för honom att slå sig fram där nere?

Johnny

Ja, han hade ju sin hembygd med sig där han for. Han bröt ju med sin far i ilska och sen for han ut i världen, men han var ju ute i arbetarlivet och han fick ju goda kontakter med arbetarna.

Han var ju en bra arbetare, han var ju urstark. När man åkte runt i Hedvinds spår och träffade människor som minns honom så får man ju höra berättelser om starkkärandet.

Han var ju verkligen att jämföra sig med, det går mycket historier om hur stark han var.

Jag satte in en annons i Dagens Nyheter, det var redan på 1970-talet någon gång.

Jag ville köpa några böcker av Hedenvind och då fick jag svaret av en som bodde på ett ålderdomshem som hade nästan hela hans samling.

Han hade varit rallare och han hade jobbat med Hedenvind. Vi satt nästan en hel dag där han satt och berättade om minnen om rallarlivet.

Det var mycket berättelser om hur stark han var, Hedenvind, och omtryck i arbetslagen och sådär.

Ja det är verkligen märkligt för han hade ju inte någon skoling direkt heller. Det var ju bara några korta månader som han gick i skola egentligen.

För sen var han ju ute med sin far redan i ungdomen när han var 14 år och var i skogskojorna.

Han har ju ingen bildning direkt utan det var ju det där berättandet i hemmet och i kojorna som blev den litteratur han tillgodogjorde sig.

Han hade inte egentligen läst någonting förrän han var vid 30 års ålder.

Johan

Då är det väldigt fascinerande att man lyckas bli en så pass stor arbetarförfattare utan den skrivningen.

Johnny

Han skrev ju bara för att han tyckte det var roligt och han såg en vision av vad som hände i stort i världen som han ville greppa i det lilla där han levde.

Han såg de där stora sammanhangen så han ville pränta ner det på någon vis.

Johan

Ja just det.

Och med de orden så får vi nog ta och runda av det här samtalet. Tiden börjar rinna ut, men Johnny Persson du ska ha jättestort tack för att du tog dig tid att prata med mig.

Johnny

Ja vad synd jag hörde så dåligt men jag hoppas du hörde bra i alla fall.

Johan

Jag hör dig alldeles, alldeles utmärkt.

Johnny

Ja.

Johan

Gustav Hedenvind blandade sagor och myter med självupplevda händelser och skapade på så sätt en egen berättarstil.

Han kom att utnämnas till filosofi I hedersdoktor vid Uppsala universitet och belönades med samfundet De nios pris.

Han gick ur tiden 1967 och även om ytterst få kände till hans böcker och person idag så har han satt sin prägel och influerat många av Sveriges författare.

Vi avslutar precis som vi började med ett citat av Gustav Hedenvind.

Ingenting möter den som sätter sig att vänta. Man måste gå för att möta, för att hämta.